
Naar een monitor voor de sociale economie in Vlaanderen

In dit artikel belichten we de belangrijkste elementen voor het opstellen van een monitor voor de sociale economie. Na een methodologische beschrijving van de ontsluiting van administratieve databanken, presenteren we een profielschets van de ondernemingen, de doelgroepmedewerkers en de potentiële doelgroepmedewerkers binnen de sociale inschakelingseconomie. Deze profielschets heeft betrekking op de beschutte en sociale werkplaatsen, de invoegbedrijven met en zonder dienstencheque erkenning en de werkervaringspromotoren (WEP+). Aangezien onze gegevens betrekking hebben op 2007, was het nog niet mogelijk om een betrouwbare profielschets op te stellen voor de lokale diensteneconomie en voor de activiteitencoöperaties. We besluiten dit artikel met een overzicht van enkele beleidsaanbevelingen, die ertoe zouden kunnen leiden dat de rijkdom aan informatie die aanwezig is in onze talrijke administratieve databanken, ook ontsloten kan worden tot een monitor voor de sociale economie die periodiek en in een verbeterde vorm uitgedraaid kan worden door de Vlaamse overheid.

In de loop van 2009 werd aan het HIVA – Onderzoeksinstituut voor Arbeid en Samenleving (K.U.Leuven) in de schoot van het Steunpunt Werk en Sociale Economie – een monitor voor de sociale inschakelingseconomie opgesteld (Deraedt & Van Opstal, 2009a, b). Het ontwerp van deze monitor volgt daarbij de conceptualisering van de sociale economie, zoals eerder uitgewerkt in een technisch voorrapport door Gijselinckx en Van den Broeck (2008) (eveneens toegelicht in de bijdrage van Gijselinckx elders in deze katern). Bij de uitdraai

van de monitor werden verschillende administratieve databanken aan elkaar gekoppeld, wat ons toelaat een profielschets van de sector op te stellen op ondernemingsniveau en op het niveau van haar doelgroepmedewerkers. Daarnaast werd ook een vergelijking gemaakt van enkele profielkenmerken van doelgroepmedewerkers die tewerkgesteld zijn in de sociale inschakelingseconomie en potentiële doelgroepmedewerkers die nog in de werkloosheid verkeren.

De ontsluiting van administratieve databanken

Bij het uittrekken van een monitor voor de sociale inschakelingseconomie werden tal van administratieve databanken en aanvullende statistische gegevens gekoppeld en herleid tot drie deeldatabanken.

Een eerste deeldatabank bevat alle ondernemingen die actief zijn in de sociale inschakelingseconomie, met daarin onder meer financieel-economische en juridische indicatoren. Een tweede deeldatabank focust op het profiel van de doelgroepmedewerkers binnen deze ondernemingen, met indicatoren zoals hun leeftijd, nationaliteit, geslacht en inkomenspositie. De derde deeldatabank ten slotte, bevat gegevens over de totale doelgroep van de sociale inschakelingseconomie. We bespreken hier bondig de structuur van de databanken die aan de basis liggen van deze drie delen.

Ondernemingsdata

Het startpunt voor het opstellen van een databank op ondernemingsniveau was de aanmaak van een repertorium van ondernemingen uit de sociale inschakelingseconomie. Het Vlaamse Subsidieagentschap voor Werk en Sociale Economie (VSAWSE) houdt de betalingsgegevens bij van alle ondernemingen die een subsidiëring genieten in dit kader. Een eerste stap bestond dan ook uit de aanlevering vanuit het VSAWSE van een lijst van ondernemingen (promotoren) die in dit kader subsidies ontvangen. Om de koppeling met andere databanken mogelijk te maken, werd ervoor gekozen om het ondernemingsnummer uit de Kruispuntbank Ondernemingen (kortweg het KBO-nummer) als primaire sleutel te hanteren. Daarnaast werden enkel die ondernemingen weerhouden waarvan geweten is dat ze op 31 december 2007 doelgroepmedewerkers in dienst hadden.

Met behulp van de primaire sleutel (KBO-nummer) werden vervolgens gegevens opgevraagd bij de VKBO, de RSZ, de RSZPPO, de KSZ en de

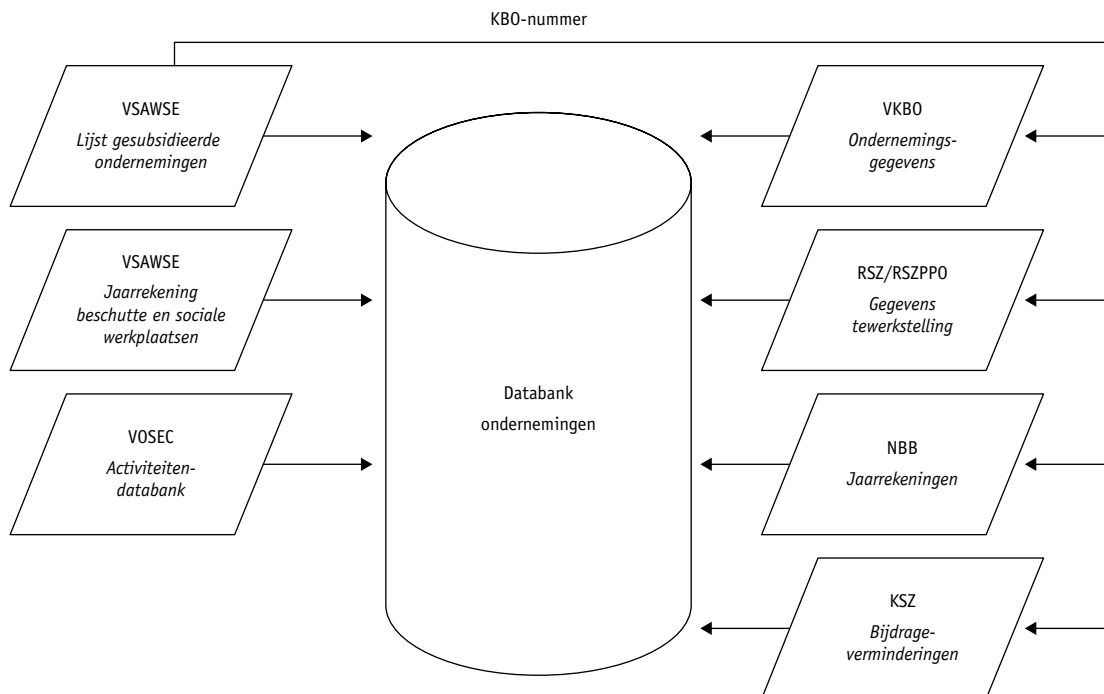
balanscentrale van de Nationale Bank.¹ Na koppeling van deze gegevens met het repertorium werd een databank opgesteld die ons toeliet indicatoren te ontwikkelen voor het opvolgen van het sociaal-economisch profiel van deze ondernemingen. Aangezien de dienst screening en ondersteuning van het VSAWSE over gedetailleerde financiële en sociale informatie beschikt over nagenoeg alle beschutte en sociale werkplaatsen, werden ook langs deze weg gegevens van deze ondernemingen opgevraagd. Tot slot werd ook bij het Vlaams Overleg Sociale Economie (VOSEC) een databank aangevraagd waarin de activiteiten van ondernemingen in de sociale economie die bij hen bekend zijn opgelijst staan. Deze data kon echter niet gekoppeld worden aan de overige gegevens aangezien de primaire sleutel, het KBO-nummer, vaak ontbrak.

Data over de doelgroepmedewerkers in de sociale inschakelingseconomie

Hoewel de databank ondernemingen ook tewerkstellingsgegevens bevat op ondernemingsniveau, is

Figuur 1.

Structuur databank ondernemingen

het niet mogelijk om op basis hiervan een profiel op te stellen van de doelgroepmedewerkers die tewerkgesteld zijn binnen deze ondernemingen. Daarom werd een tweede databank ontworpen met daarin microdata op het niveau van de werknemer. Het zijn opnieuw de betalingsgegevens van het VSAWSE die de basis vormen voor deze databank. Deze betalingsgegevens van het VSAWSE worden overigens bijgehouden op twee niveaus, namelijk dat van de promotoren (cf. databank ondernemingen) en dat van de werknemers.

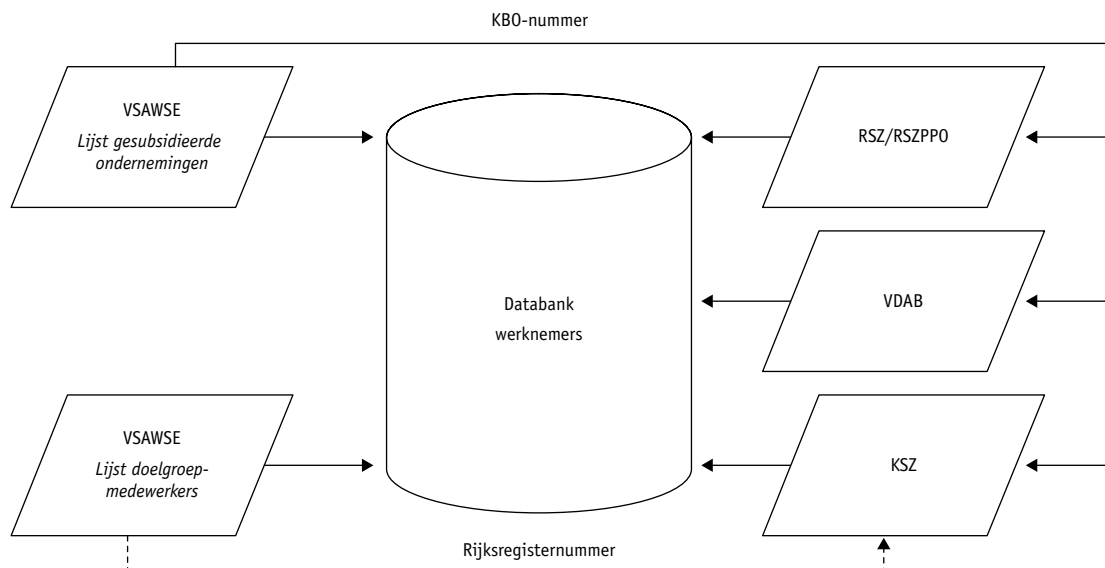
De betalingsgegevens op het niveau van de werknemers bevatten alleen doelgroepmedewerkers en door het VSAWSE gesubsidieerd omkaderingspersoneel. Daarbij treden ook twee tekortkomingen op. Ten eerste kent het VSAWSE niet alle profielen van alle doelgroepmedewerkers van de beschutte werkplaatsen. Ten tweede heeft het VSAWSE enkel en alleen zicht op de werknemers waarvoor een subsidiëring vanuit het VSAWSE toegekend wordt. Reguliere werknemers in een invoegbedrijf of omkaderingspersoneel in een sociale werkplaats dat bovenop de middelen van het VSAWSE ingezet wordt, zijn daardoor bijvoorbeeld niet opgenomen in de betalingsgegevens van het VSAWSE.

Om een beeld te krijgen van het volledige personeelsbestand van de ondernemingen in de sociale inschakelingseconomie werd daarom een koppeling gemaakt met de databanken van de RSZ, RSZ-PPO, KSZ en de VDAB. Voor een gedetailleerde profielschets van de werknemers binnen de sociale inschakelingseconomie moeten we echter een beroep doen op microdata van de KSZ. Hiertoe was een koppeling met behulp van het rijksregisternummer nodig. Omwille van privacyredenen werd de koppeling tussen beide databanken rechtstreeks gemaakt tussen het VSAWSE en de KSZ. Deze rechtstreekse koppeling was noodzakelijk om het onderscheid te kunnen blijven maken tussen profielen van doelgroepmedewerkers, omkaderingspersoneel en andere werknemers.

Data over de doelgroep van de sociale inschakelingseconomie

Om ook een zicht te krijgen op het profiel van de totale doelgroep, werden ook gegevens van de werkzoekende populatie aangevraagd bij de VDAB. Vervolgens werd de databank werknemers (met daarin de tewerkgestelde doelgroep) geïntegreerd in deze databank zodat een profielvergelijking opgenomen kon worden van de tewerkgestelde

Figuur 2.
Structuur databank werknemers

versus de niet tewerkgestelde (en dus potentiële) doelgroep. Bovendien laat het ons toe om een indicatie te krijgen van de mate waarin de sociale inschakelingseconomie erin slaagt om haar potentiële doelgroep te bereiken.

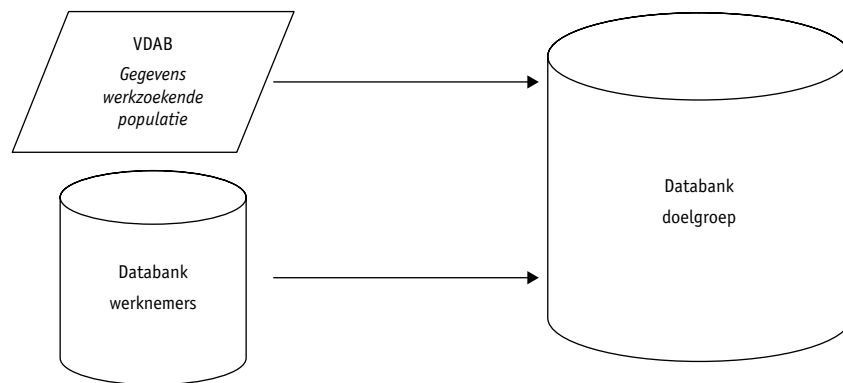
Profielschets van de sociale inschakelingseconomie

We presenteren hier bondig een profielschets van de ondernemingen, de doelgroepmedewerkers en de potentiële doelgroepmedewerkers in de sociale

inschakelingseconomie. Deze gegevens hebben betrekking op 2007. De lokale diensteneconomie is daarom nog niet opgenomen in deze cijfers. Aangezien de combinatie van het statuut van invoegbedrijf met dienstencheque erkenning uitdovend is sinds 2008, is het des te relevanter om de profielschets van deze invoegbedrijven los te koppelen van deze van de andere invoegbedrijven en beide apart te presenteren. Tot slot vermelden we ook dat sinds 2009 een hervormd werkervaringsprogramma in voege is (De Cuyper, Jacobs & Van Opstal, 2010). Voor een uitgebreidere profielschets verwijzen we naar Deraedt en Van Opstal (2009b).

Figuur 3.

Structuur databank doelgroep

Tabel 1.

Aantal ondernemingen en tewerkstelling op 31 december 2007

	Beschutte Werkplaatsen	Sociale Werkplaatsen	Invoegbedrijven	Invoegbedrijven (dienstencheque)	WEP+
Aantal ondernemingen	54	98	84	31	367
Doelgroepwerknemers					
Aantal doelgroepmedewerkers	15 554	3 262	616	1 337	4 349
<i>Minimum</i>	34	5	1	4	1
<i>Q25</i>	120	14	2	10	2
<i>Q50</i>	218	28	4	27	5
<i>Q75</i>	377	58	8	41	12
<i>Maximum</i>	1 333	299	96	274	110
VTE doelgroepmedewerkers	14 515	2 880	539	767	3 093
Verdeling volgens functie in %					
doelgroep	81	54	4	27	5
omkadering	15	19	nb	nb	nb
andere	4	26	96	73	95

Bron: Deraedt en Van Opstal (2009b)

Profiel van de ondernemingen

In tabel 1 zien we dat onze profielschets betrekking heeft op meer dan 600 ondernemingen of organisaties. Numeriek zijn het aantal werkervaringspromotoren (WEP+) veruit in de meerderheid, gevolgd door sociale werkplaatsen en invoegbedrijven. Qua tewerkstelling van doelgroepmedewerkers spannen de beschutte werkplaatsen echter de kroon, met meer dan 15 000 doelgroepmedewerkers op een totaal van ongeveer 25 000 doelgroepmedewerkers in de sociale inschakelingseconomie. Bovendien is meer dan 80% van de tewerkstelling in de beschutte werkplaatsen een vorm van doelgroeptewerkstelling, daar waar dit voor invoegbedrijven slechts 4% bedraagt.

Alles bij elkaar betekent de doelgroeptewerkstelling in de sociale inschakelingseconomie ongeveer 1,2% van de totale tewerkstelling in Vlaanderen. Wanneer we de totale tewerkstelling in deze ondernemingen bekijken, kunnen we stellen dat 6,8% van de werknemers in Vlaanderen werkt in een onderneming of organisatie die tot de sociale inschakelingseconomie behoort (Deraedt & Van Opstal, 2009b).

Wanneer we de verdeling van de totale tewerkstelling bekijken, zien we dat de meeste sociale werkplaatsen en invoegbedrijven relatief kleine ondernemingen zijn. De meeste beschutte werkplaatsen opereren dan weer op een veel grotere schaal, waarbij drie beschutte werkplaatsen zelfs meer dan 1 000 medewerkers hebben. Ook op het vlak van hun omzet en bruto toegevoegde waarde zien we in tabel 2 dat de beschutte werkplaatsen een grote speler zijn binnen de sociale inschakelingseconomie. Het totale economische gewicht van de invoegbedrijven is echter groter dan dat van enige andere werkvorm, maar dit is te wijten aan de aanwezigheid van enkele grote bedrijven met een erkenning als invoegbedrijf. Het gemiddelde en de mediaan van de invoegbedrijven (met en zonder dienstencheque erkenning) en de werkervaringspromotoren is echter naar boven toe vertekend, aangezien we niet over de noodzakelijke financiële informatie beschikken van de kleinere initiatieven uit deze werkvorm. De gegevens van beschutte en sociale werkplaatsen zijn wel nagenoeg volledig, dankzij een bijkomende dataverzameling door de dienst screening en ondersteuning

van het VSAWSE. Zo kunnen we berekenen dat de beschutte en sociale werkplaatsen samen in 2007 goed waren voor 0,12% van het bruto binnenlands product van Vlaanderen.

De liquiditeitspositie, of de mate waarin een onderneming in staat is om haar korte termijn passiva (schulden, leveranciers, enzovoort) te betalen met korte termijn activa (bankrekening, korte termijn vorderingen, enzovoort), drukken we hier uit met behulp van de current ratio. We rapporteren daarbij in tabel 2 de verdeling van de current ratio. Wanneer deze een waarde kleiner dan 1 aanneemt, is het risico op liquiditeitsproblemen vrij hoog. We zien dat dit in 2007 voor maar liefst een derde van de onderzochte invoegbedrijven het geval was. Beschutte en sociale werkplaatsen beschikken dan weer globaal genomen over een gunstige tot zeer gunstige liquiditeitspositie. Ter vergelijking, in een recente studie van het Federaal Planbureau werd de financiële structuur onderzocht van meer dan 275 000 ondernemingen uit de industrie en de niet-financiële diensten (Spinnewyn, 2010). De mediaan van de current ratio van deze ondernemingen samen bedroeg 1,22 en maar liefst 39% van de ondernemingen had een current ratio kleiner dan 1.

De solvabiliteit van een onderneming is een graadmeter voor haar financiële onafhankelijkheid ten opzichte van schuldeisers. De solvabiliteitsratio is daarbij een indicator die het aandeel van het eigen vermogen weergeeft in het balanstotaal. In tabel 2 geven we opnieuw de kwartielen weer van deze indicator van de ondernemingen per werkvorm. We stellen vast dat de solvabiliteit van de beschutte en sociale werkplaatsen als hoog tot zeer hoog bestempeld kan worden. Ter vergelijking: uit de eerder vermelde studie van het Federaal Planbureau blijkt dat de mediaan bij ondernemingen in de industrie en bepaalde niet-financiële diensten 0,31 bedraagt. Bij de beschutte werkplaatsen ligt het eerste kwartiel al meer dan dubbel zo hoog.

De rentabiliteit van een onderneming, of het verschil tussen opbrengsten en kosten, geeft een indicatie van de economische leefbaarheid van de onderneming. Het vinden van een goede indicator om de rentabiliteit van een onderneming in de sociale inschakelingseconomie in een zinvol perspectief te plaatsen is niet eenvoudig. Enerzijds ligt de focus van deze ondernemingen op een sociale

Tabel 2.

Financieel profiel op 31 december 2007

	Beschutte Werkplaatsen	Sociale Werkplaatsen	Invoegbedrijven	Invoegbedrijven (dienstencheque)	WEP+
Omzet (in miljoen euro)					
Totaal	309	64	1 069	36	414
Gemiddelde	5,7	0,7	42,8	4,5	4,1
Mediaan	3,2	0,5	11,5	4,4	0,9
<i>N</i>	54	96	25	8	102
Bruto toegevoegde waarde (in miljoen euro)					
Totaal	185	34,7	432	30,9	773
Gemiddelde	3,4	0,4	18,8	5,2	12,3
Mediaan	2,2	0,3	6,2	5,2	4
<i>N</i>	54	87	23	6	63
Current ratio (liquiditeit)					
Q25	1,89	1,33	0,91	1,31	1,22
Q50	3,20	2,34	1,36	1,92	1,83
Q75	4,97	3,86	2,25	3,31	2,81
% met CR < 1	7	9	33	8	17
<i>N</i>	54	96	70	24	173
Solvabiliteitsratio					
Q25	0,65	0,33	0,14	0,26	0,38
Q50	0,77	0,51	0,30	0,46	0,56
Q75	0,86	0,69	0,57	0,66	0,74
<i>N</i>	53	95	70	24	173
Rentabiliteit					
% verlieslatend	9	11	9	0	6
% operationeel verlieslatend	26	13	9	0	19
<i>N</i>	54	95	23	6	64

Bron: Deraedt en Van Opstal (2009b)**Tabel 3.**

Juridisch profiel op 31 december 2007

		VZW	CVBA CVOA	BVBA	VOF	NV	Publieke sector	Totaal	VSO
	(N)	(%)	(%)	(%)	(%)	(%)	(%)	(%)	(%)
Beschutte werkplaatsen	54	98					2	100	
Sociale werkplaatsen	94	99	0	0	0	0	1	100	0
Invoegbedrijven	83		17	41	0	42	0	100	6
Invoegbedrijven (dienstencheque)	29		69	31	0	0	0	100	48
WEP+	363	66	1				33	100	0

Noot: De grijze cellen geven combinaties aan die volgens het decreet dat de erkenning regelt niet toegelaten zijn.**Bron:** Deraedt en Van Opstal (2009b)

doelstelling en niet op het maximaliseren van het bedrijfseconomisch resultaat. De vraag is dus wat een goed resultaat is, al zijn verliezen uiteraard niet bevorderlijk voor de leefbaarheid van de onderneming. Daarnaast is het niet evident om een zinvolle gemeenschappelijke noemer te vinden om deze resultaten vergelijkbaar te maken over verschillende werkvormen heen. Zowel eigen vermogen, bruto marge als omzet hebben er een verschillende betekenis in het financieel beleid.

In tabel 2 tonen we daarom alleen het percentage ondernemingen in de sociale inschakelingseconomie dat verlieslatend is en anderzijds ook het percentage dat operationeel verlieslatend is. Bij dit laatste resultaat wordt enkel gekeken naar bedrijfsopbrengsten en bedrijfskosten. Financiële en uitzonderlijke kosten en opbrengsten worden daarbij niet in rekening gebracht, waardoor we een zuiverder beeld krijgen van de achterliggende economische levensvatbaarheid van de activiteiten van de onderneming. Subsidies worden in beide gevallen in rekening gebracht. Vooral bij de beschutte werkplaatsen valt dit verschil op: daar waar slechts 9% van deze ondernemingen in 2007 een negatief resultaat van het boekjaar neerzet, blijkt maar liefst 26% van de beschutte werkplaatsen operationele verliezen te lijden. Deze discrepantie valt op zich ook te verklaren door de sterke liquiditeitspositie van beschutte werkplaatsen. Deze levert hen immers ook de nodige financiële opbrengsten op.

De gegevens uit de Kruispuntbank Ondernemingen laten ook toe een juridische profielschets op te stellen. In tabel 3 zien we dat bijna alle beschutte en sociale werkplaatsen het vzw-statuut hebben. Invoegbedrijven zijn dan weer allemaal handelsvennootschappen. De WEP+ promotoren situeerden zich anno 2007 voor twee derde in de private sector, terwijl een derde van de promotoren uit lokale besturen (gemeenten, OCMW's, enzovoort) bestond. Het statuut van vennootschap met sociaal oogmerk (vso), een statuut dat in 1995 in het leven geroepen werd voor activiteiten zoals deze in de sociale economie en dat gekoppeld kan worden aan een handelsvennootschap, wordt amper of niet door de sector benut (Dujardin, Mertens & Van Opstal, 2008).

Deze vaststellingen zijn op zich niet verwonderlijk. De erkenningsregeling binnen de sociale economie

legt immers vaak bepaalde juridische vormen op om in aanmerking te kunnen komen voor erkenning en subsidiëring. Zo is het voor (privaatrechtelijke) beschutte werkplaatsen alleen maar mogelijk om als vzw een erkenning te krijgen en komen alleen handelsvennootschappen in aanmerking voor een erkenning als invoegbedrijf. Dit sluit alvast een aantal mogelijkheden uit, zoals ook in het grijs aangegeven in tabel 3. Opmerkelijk is het feit dat de sociale werkplaatsen bijna allemaal voor het vzw-statuut gekozen hebben. Het vso-statuut, dat nochtans eveneens in aanmerking komt voor erkenning, heeft men daarbij volledig links laten liggen (zie hiervoor ook de bijdrage van Coates & Van Opstal elders in deze katern).

Profiel van de doelgroepmedewerkers

De koppeling van administratieve databanken laat ook toe om een profielschets op te stellen van de doelgroepmedewerkers binnen de sociale inschakelingseconomie in Vlaanderen. Het VSAWSE beschikt echter al over de meeste gegevens, onder meer door een koppeling van gegevens die het zelf maakt met de VDAB.²

In tabel 4 zien we de verdeling van doelgroepmedewerkers naar geslacht en naar leeftijd. In tegenstelling tot bij vele andere Europese landen, wordt de sociale inschakelingseconomie in Vlaanderen in meerderheid bevolkt door mannelijke doelgroepmedewerkers. Het WEP+ programma en zeker de invoegbedrijven met dienstencheque erkenning vormen daar een uitzondering op. Verder zien we dat de sociale werkplaatsen de oudste populatie doelgroepmedewerkers hebben en dat invoegbedrijven de jongste populatie doelgroepmedewerkers tewerkstellen.

De beschutte en sociale werkplaatsen stellen de populatie doelgroepmedewerkers met de laagste scholingsgraad te werk, al zijn de data van de beschutte werkplaatsen bij het VSAWSE ter zake onvolledig. In tabel 5 zien we dat in elke werkvorm de meerderheid van de doelgroepmedewerkers laaggeschoold is, meer bepaald hooguit over een diploma lager secundair onderwijs beschikt. De gemiddelde scholingsgraad is het hoogst binnen het werkervaringsprogramma.

Tabel 4.

Doelgroepmedewerkers naar geslacht en leeftijd op 31 december 2007

	Beschutte Werkplaatsen	Sociale Werkplaatsen	Invoegbedrijven	Invoegbedrijven (dienstencheque)	WEP+
Geslacht (in %)					
Mannen	61	59	57	2	29
Vrouwen	39	41	43	98	71
Leeftijd					
Q25	31	36	28	33	30
Q50	40	44	37	41	40
Q75	47	49	45	48	47
Gemiddelde	39	43	37	40	39
<i>N</i>	15 789	3 938	616	1 337	4 349

Bron: VSAWSE

Tabel 5.

Doelgroepmedewerkers naar scholingsgraad op 31 december 2007 (in %)

	Beschutte Werkplaatsen	Sociale Werkplaatsen	Invoegbedrijven	Invoegbedrijven (dienstencheque)	WEP+
Scholingsgraad					
Laaggeschoold	52	79	64	67	52
Middengeschoold	6	18	32	30	35
Hooggeschoold	1	3	3	2	8
Onbekend	41	1	1	0	5
Totaal	100	100	100	100	100
<i>N</i>	14 933	3 938	616	1 337	4 349

Bron: VSAWSE

Tabel 6.

Doelgroepmedewerkers naar nationaliteit en etnische achtergrond op 31 december 2007 (in %)

	Beschutte Werkplaatsen	Sociale Werkplaatsen	Invoegbedrijven	Invoegbedrijven (dienstencheque)	WEP+
Nationaliteit					
Belg	58	88	73	86	86
EU-15	1	2	2	3	2
Nieuwe EU-10	0	0	1	1	0
Niet-EU	1	9	23	11	7
Onbekend	41	1	1	0	5
Totaal	100	100	100	100	100
Etnische achtergrond					
Europees (EU-15)	58	86	63	82	80
Europees (nieuwe EU-10)	0	0	1	1	0
Magrebijns/Turks	1	8	18	8	11
Andere Niet Europees	0	5	17	9	5

	Beschutte Werkplaatsen	Sociale Werkplaatsen	Invoegbedrijven	Invoegbedrijven (dienstencheque)	WEP+
Onbekend	41	1	1	0	5
Totaal	100	100	100	100	100
<i>N</i>	14 933	3 938	616	1 337	4 349

Bron: VSAWSE

Tabel 7.

Gezinssamenstelling van de doelgroepmedewerkers op 31 december 2006 (in %)

	Beschutte Werkplaatsen	Sociale Werkplaatsen	Invoeg- bedrijven	Invoegbedrijven (dienstencheque)	WEP+
Gezinssamenstelling					
Alleenstaande	21	29	21	10	17
Andere inwonende	35	14	16	6	15
Collectief huishouden	6	3	1	0	0
Hoofd eenoudergezin met 1 kind	1	5	4	11	7
Hoofd eenoudergezin met 2 kinderen	1	5	3	9	5
Hoofd eenoudergezin met 3 of meer kinderen	0	2	2	4	3
Samenwonend met partner met 1 kind	8	9	13	17	14
Samenwonend met partner met 2 kinderen	5	8	11	19	16
Samenwonend met partner met 3 of meer kinderen	2	9	10	12	8
Samenwonend met partner zonder kinderen	18	12	14	11	13
Gezinspositie onbekend	4	4	6	1	2
Totaal	100	100	100	100	100
<i>N</i>	13 545	3 506	591	893	4 395

Bron: KSZ

Wanneer we de nationaliteit en de etnische achtergrond van de doelgroepmedewerkers bekijken, zien we in tabel 6 dat invoegbedrijven veruit het hoogste percentage allochtonen tewerkstellen. De etnische achtergrond is overigens een variabele die door de VDAB wordt ingevuld.

Door een koppeling van rijksregisternummers met KSZ gegevens was het ook mogelijk de gezinssamenstelling van de doelgroepmedewerkers te achterhalen. Deze gegevens hebben echter betrekking op 31 december 2006. In tabel 7 zien we dat vooral de doelgroepmedewerkers van beschutte en sociale werkplaatsen in de meest preciaire gezinspositie verkeren.

Aan de hand van de betalingsgegevens van het VSAWSE was het tot slot ook mogelijk om de

opdrachtgrootte van de tewerkstelling van doelgroepmedewerkers in kaart te brengen. In tabel 8 valt het op dat voltijdse jobs voor doelgroepmedewerkers het meest frequent voorkomen bij beschutte werkplaatsen, gevolgd door invoegbedrijven en sociale werkplaatsen. Doelgroepmedewerkers binnen werkervaringsprojecten hadden slechts in 35% van de gevallen een voltijdse betrekking. In invoegbedrijven met dienstencheque erkenning gaat het zelfs maar om amper 3%.

Profiel van de potentiële doelgroep

Met behulp van gegevens van de VDAB konden we het profiel van de potentiële doelgroep voor de sociale inschakelingseconomie in kaart brengen. Deze potentiële doelgroep werd daarbij geselecteerd

Tabel 8.

Doelgroepmedewerkers naar opdrachtgrootte op 31 december 2007

	Beschutte Werkplaatsen	Sociale Werkplaatsen	Invoegbedrijven	Invoegbedrijven (dienstencheque)	WEP+
Opdrachtgrootte					
Gemiddelde	92%	88%	88%	57%	71%
Q25	100%	80%	79%	50%	50%
Q50	100%	100%	100%	53%	55%
Q75	100%	100%	100%	63%	100%
% met voltijdse betrekking	77%	67%	68%	3%	35%
<i>N</i>	15 789	3 283	616	1 337	4 349

Bron: VSAWSE

Tabel 9.

Potentiële versus tewerkgestelde doelgroep naar geslacht op 31 december 2007

	Sociale werkplaatsen		Invoegbedrijven			WEP+	
	potentieel	tewerkgesteld	potentieel	tewerkgesteld invoegbedrijf	tewerkgesteld invoegbedrijf (dienstencheque)	potentieel	tewerkgesteld
Geslacht (in %)							
Mannen	48	59	46	57	2	45	29
Vrouwen	52	41	54	43	98	55	71
Totaal	100	100	100	100	100	100	100
<i>p</i> *		< 0,001		< 0,001	< 0,001		< 0,001
<i>N</i>	8 234	3 928	64 209	616	1 337	63 697	4 349

Noot: *Deze p-waarde heeft betrekking op een z-test die het verschil tussen twee proporties test uit twee verschillende steekproeven. Het geeft de kans dat het verwerpen van de hypothese dat beide proporties aan elkaar gelijk zijn foutief is.

Bron: Deraedt en Van Opstal (2009b)

Tabel 10.

Potentiële versus tewerkgestelde doelgroep naar leeftijd op 31 december 2007

	Sociale werkplaatsen		Invoegbedrijven			WEP+	
	potentieel	tewerkgesteld	potentieel	tewerkgesteld invoegbedrijf	tewerkgesteld invoegbedrijf (dienstencheque)	potentieel	tewerkgesteld
Leeftijd (in %)							
< 31j.	4	13	20	33	19	17	26
31-50j.	55	66	43	56	66	48	62
> 50j.	41	21	37	11	15	35	12
Totaal	100	100	100	100	100	100	100
<i>p</i> * (< 31j.)		< 0,001		< 0,001	0,37		< 0,001
<i>p</i> (> 50j.)		< 0,001		< 0,001	< 0,001		< 0,001
<i>N</i>	8 234	3 928	64 209	616	1 337	63 697	4 349

Noot: *Deze p-waarden hebben betrekking op een z-test die het verschil tussen twee proporties test uit twee verschillende steekproeven. Het geeft de kans dat het verwerpen van de hypothese dat beide proporties aan elkaar gelijk zijn foutief is. De eerste hypothese daarbij is dat er geen verschillen zijn op het vlak van de tewerkstelling van jongeren (< 31 jaar). De tweede hypothese test relatieve verschillen in de tewerkstelling van ouderen (> 50 jaar).

Bron: Deraedt en Van Opstal (2009b)

volgens de criteria die opgenomen zijn in de decreten die de erkenning regelen van de hier besproken werkvormen. Voor de beschutte werkplaatsen was het echter niet mogelijk om een zinvolle afbakening te maken op basis van de VDAB gegevens, waardoor we deze ook niet opnemen in deze bespreking. Voor de overige werkvormen kunnen we echter wel een vergelijking maken met enkele profielkenmerken van de tewerkgestelde doelgroep en nagaan of er significante profielverschillen bestaan.

In tabel 9 zien we dat alle werkvormen significant afwijken in de tewerkstelling versus de potentiële reserve wat het geslacht van de doelgroepmedewerkers betreft. Sociale werkplaatsen en invoegbedrijven stellen een significant grotere proportie mannen te werk, terwijl invoegbedrijven met dienstencheque erkenning en werkervaringspromotoren significant meer vrouwen in dienst hebben.

Naar leeftijd zien we in tabel 10 dat alle werkvormen significant minder oudere werknemers tewerkstellen dan aanwezig in de potentiële reserve. Dit zegt echter meer over de leeftijd van de personen in de potentiële reserve dan over de inspanning van de sociale inschakelingseconomie om oudere werknemers een kans te geven op tewerkstelling. We zien ook dat sociale werkplaatsen, invoegbedrijven en werkervaringspromotoren een significant groter aandeel jongere werknemers tewerkstellen dan aanwezig in de potentiële reserve. Ook

deze observatie hangt echter samen met het grote relatieve aandeel oudere werkzoekenden in de potentiële reserve.

Wat de scholingsgraad betreft, valt het in tabel 11 op dat alle werkvormen een lager percentage laaggeschoolden tewerkstellen dan aanwezig in de potentiële reserve. Voor de sociale werkplaatsen speelt hier echter een afbakeningsprobleem. Het is immers niet perfect mogelijk om de potentiële doelgroep af te bakenen voor de sociale werkplaatsen op basis van de parameters die opgenomen zijn in de VDAB-databank.

Tabellen 12 en 13 vergelijken de nationaliteit en de etnische achtergrond van de potentiële versus de tewerkgestelde doelgroep. Hier valt vooral op dat de invoegbedrijven niet alleen het grootste aandeel alloctonen tewerkstellen van alle werkvormen binnen de sociale inschakelingseconomie, maar dat ze ook een groter aandeel ervan dan aanwezig in de potentiële reserve aan een baan helpt.

Naar een monitor voor de sociale economie

De uitdraai 2007 van deze monitor levert alvast een interessante profielschets op van de ondernemingen en de doelgroep van en voor de sociale inschakelingseconomie. Deze uitdraai was echter, tot

Tabel 11.

Potentiële versus tewerkgestelde doelgroep naar scholingsgraad op 31 december 2007

	Sociale werkplaatsen		Invoegbedrijven			WEP+	
	potentieel	tewerkgesteld	potentieel	tewerkgesteld invoegbedrijf	tewerkgesteld invoegbedrijf (dienstencheque)	potentieel	tewerkgesteld
Scholingsgraad (in %)							
Laaggeschoold	100	79	70	64	67	67	52
Middengeschoold	0	18	30	32	30	25	35
Hooggeschoold	0	3	0	3	2	8	8
Onbekend	0	1	0	1	0	0	5
Totaal	100	100	100	100	100	100	100
<i>p*</i> (laaggeschoold)		< 0,001		< 0,01	< 0,05		< 0,001
<i>N</i>	8 234	3 928	64 209	616	1 337	63 697	4 349

Noot: *Deze p-waarden hebben betrekking op een z-test die het verschil tussen twee proporties test uit twee verschillende steekproeven. Het geeft de kans dat het verwerpen van de hypothese dat beide proporties aan elkaar gelijk zijn foutief is. De getoetste hypothese betreft hierbij verschillen in de proportie laaggeschoolden.

Bron: Deraedt en Van Opstal (2009b)

duzver, een eenmalige oefening en bestrijkt lang niet de gehele sociale economie (zie ook de bijdrage van Gijssels in deze katern). In deze paragraaf bespreken we daarom enkele aspecten die in het vizier genomen moeten worden om tot een volwaardige en kwalitatieve monitor van de sociale economie te komen. Voor praktische en technische aanbevelingen verwijzen we naar het methodo-

logierapport van het monitorinstrument (Deraedt & Van Opstal, 2009a).

Een eerste verbeterpunt bestaat erin de monitor uit te breiden naar de ganse reikwijdte van de sociale economie. De uitdraai die hier gepresenteerd werd, heeft immers alleen betrekking tot initiatieven uit de sociale inschakelingseconomie. De activiteitencoö-

Tabel 12.

Potentiële versus tewerkgestelde doelgroep naar nationaliteit op 31 december 2007

	Sociale werkplaatsen		Invoegbedrijven			WEP+	
	potentieel	tewerkgesteld	potentieel	tewerkgesteld invoegbedrijf	tewerkgesteld invoegbedrijf (dienstencheque)	potentieel	tewerkgesteld
Nationaliteit (in %)							
Belg	94	88	88	73	86	92	86
EU-15	3	2	3	2	3	3	2
Nieuwe EU-10	0	0	0	1	1	0	0
Niet-EU	3	9	9	23	11	4	7
Onbekend	0	1	0	1	0	0	5
Totaal	100	100	100	100	100	100	100
<i>p* (Niet-EU)</i>		< 0,001		< 0,001	< 0,05		< 0,001
<i>N</i>	8 234	3 928	64 209	616	1 337	63 697	4 349

Noot: *Deze p-waarden hebben betrekking op een z-test die het verschil tussen twee proporties test uit twee verschillende steekproeven. Het geeft de kans dat het verwerpen van de hypothese dat beide proporties aan elkaar gelijk zijn foutief is. De getoetste hypothese betreft hierbij verschillen in de proportie niet-EU onderdanen.

Bron: Deraedt en Van Opstal (2009b)

Tabel 13.

Potentiële versus tewerkgestelde doelgroep naar etnische achtergrond op 31 december 2007

	Sociale werkplaatsen		Invoegbedrijven			WEP+	
	potentieel	tewerkgesteld	potentieel	tewerkgesteld invoegbedrijf	tewerkgesteld invoegbedrijf (dienstencheque)	potentieel	tewerkgesteld
Etnische achtergrond (in %)							
Europees (EU-15)	86	86	80	63	82	85	80
Europees (nieuwe EU-10)	0	0	1	1	1	0	0
Magrebijns/Turks	11	8	10	18	8	9	11
Andere niet-Europees	2	5	9	17	9	5	5
Onbekend	0	1	0	1	0	0	5
Totaal	100	100	100	100	100	100	100
<i>p* (Niet EU)</i>		1		< 0,001	0,06		< 0,001
<i>N</i>	8 234	3 928	64 209	616	1 337	63 697	4 349

Noot: *Deze p-waarden hebben betrekking op een z-test die het verschil tussen twee proporties test uit twee verschillende steekproeven. Het geeft de kans dat het verwerpen van de hypothese dat beide proporties aan elkaar gelijk zijn foutief is. De getoetste hypothese betreft hierbij verschillen in de proportie Magrebijns/Turks + andere niet-Europees.

Bron: Deraedt en Van Opstal (2009b)

peraties, de solidaire financiers, de adviesbureaus, de startcentra, de erkende coöperaties en het merendeel van de vennootschappen met sociaal oogmerk blijven daardoor buiten beschouwing. Zo vallen momenteel meer dan duizend ondernemingen buiten het vizier van de monitor.

De meerwaarde van de monitor kan maar ten volle tot uiting komen wanneer het in de loop van de komende jaren gecontinueerd zal worden. Naast een cross-sectionele (en dus inter- en intrasectorale) benchmark is deze monitor immers vooral interessant als intertemporele benchmark voor de verschillende werkvormen binnen de sociale economie. Zo is het geen overdreven luxe om het effect van de financieel-economische crisis van 2008-2010 op deze sector op deze manier op te volgen. Het opstellen van een paneldatabank zou het bovendien mogelijk kunnen maken om kritische succesfactoren af te leiden en in het bijzonder de positie van starters binnen de sociale economie op te volgen (Van Opstal, Deraedt & Gijssels, 2009). Bovendien treden ook voortdurend wijzigingen op in de structuur van de sociale economie, waardoor nieuwe werkvormen ontstaan en bestaande werkvormen hervormd worden. Zo was het nog niet mogelijk om met gegevens uit 2007 een accurate profielschets op te stellen voor de lokale diensteneconomie. Een ander voorbeeld is het werkervaringsprogramma, dat sinds 2009 het onderscheid maakt tussen interne promotoren, verenigd in leerwerkbedrijven en externe promotoren (De Cuyper, Jacobs & Van Opstal, 2010).

Ook inhoudelijk zijn er vanuit het oogpunt van monitoring tal van verbeteringen op het vlak van dataverzameling en -beheer mogelijk. Zo is het momenteel niet mogelijk om een accuraat beeld te vormen van het activiteitenprofiel van de sociale inschakelingseconomie op basis van beschikbare administratieve databanken. De RSZ en de KBO databanken houden de NACE-BEL code, een activiteitennomenclatuur, bij. Het bestaan van een NACE-BEL code 'beschutte en sociale werkplaatsen' is vanuit statistisch oogpunt weliswaar interessant voor de sector op bepaalde vlakken, maar leert ons niets over de activiteiten die uitgevoerd worden binnen deze werkvormen. In tegenstelling tot veel ondernemingen in de reguliere economie, zijn beschutte werkplaatsen bijvoorbeeld vaak actief in wel meer dan vijf verschillende activiteiten domeinen (Van Opstal & Pacolet, 2007). De meest volledige activiteitendatabank is momenteel deze

van VOSEC. Deze databank is echter opgesteld op vestigingsniveau en het KBO-nummer ontbreekt te vaak om een koppeling met de overige gegevens uit de monitor mogelijk te maken.

Een laatste werkpunt dat we graag vermelden, is het verbeteren van de meting van de potentiële doelgroep van alle werkvormen binnen de sociale inschakelingseconomie. Dit zou ons immers toelaten om te berekenen in welke mate de sociale inschakelingseconomie erin slaagt haar doelgroep te bereiken. Daarbij kunnen ook interregionale verschillen onderzocht worden en zouden we kunnen nagaan in welke mate en op welke plaatsen bepaalde werkvormen elkaar al dan niet verdringen.

Conclusie

De sociale economie in Vlaanderen bevat een veelkleurig palet aan ondernemingen die elk vanuit hun eigen missie en visie een sociaal doel boven winstmaximalisering plaatsen. In dit artikel schetsen we de mogelijkheden om de ondernemingen, de werknemers en de potentiële werknemers in kaart te brengen en gaven we een beknopte profielschets van de sociale inschakelingseconomie in Vlaanderen. Een actueel en goed gestructureerd monitorinstrument levert een beeld op naar waar de sector beweegt, legt bepaalde knelpunten bloot en helpt om bepaalde problemen te relativeren. Zodoende is het een essentieel klankbord dat zowel dienstbaar is voor het werkveld als voor het beleid. Deze functie kan een monitor echter alleen maar invullen wanneer het met een vaste periodiciteit, bij voorkeur jaarlijks, een uitdraai kent. Bovendien is het ook aanbevelingswaardig om de reikwijdte van de monitor uit te breiden tot de volledige sociale economie. Met de beleidsmatige herstructureringen en de bedrijfseconomische uitdagingen die de sector tegemoet ziet, is dit geen overdreven luxe.

Wim Van Opstal
Sociale School Heverlee, K.H. Leuven
Task Force Duurzame Ontwikkeling, Federaal Planbureau
HIVA – Onderzoeksinstituut voor Arbeid en
Samenleving, K.U. Leuven

Eva Deraedt
Task Force Duurzame Ontwikkeling, Federaal Planbureau

Noten

1. Deze laatste stap bleek nadien overbodig, aangezien de VKBO deze gegevens eveneens kon aanleveren.
2. Deze profielschets kan daarom ook grotendeels sinds begin 2010 geraadpleegd worden op www.werk.be en wordt ook besproken door Samoy en Jacobs elders in deze katern.

Bibliografie

- Coates, A. & Van Opstal, W. 2010. Juridische kaders in de sociale economie: een rechtseconomische doorlichting. *Over.Werk* 20(3), 51-65.
- De Cuyper, P., Jacobs, L. & Van Opstal, W. 2010. *Evaluatie van het nieuwe werkervaringsprogramma. Een analyse van de organisatie en financiële positie van de leerwerkbedrijven*. Leuven: HIVA-KULeuven, te verschijnen.
- Deraedt, E. & Van Opstal, W. 2009a. *Een monitor voor de sociale inschakelingseconomie in Vlaanderen. Methodologierapport*. Leuven: Steunpunt Werk en Sociale Economie.
- Deraedt, E. & Van Opstal, W. 2009b. *Een monitor voor de sociale inschakelingseconomie in Vlaanderen. Resultatenrapport. WSE Report*. Leuven: Steunpunt Werk en Sociale Economie.
- Dujardin, A., Mertens, S. & Van Opstal, W. 2008. De vennootschap met sociaal oogmerk. In: W. Van Opstal, C. Gijselinckx & P. Develtere (Eds.), *Coöperatief ondernemen in België: theorie en praktijk*: 121-154. Leuven: ACCO.
- Gijselinckx, C. 2010. Sociale economie in Vlaanderen: een proeve van conceptualisering en afbakening. *Over.Werk*: 20(3), 8-25.
- Gijselinckx, C. & Van den Broeck, G. 2008. *Technisch voorrapport. Monitorinstrument voor de sociale economie in Vlaanderen*. Leuven: Steunpunt Werk en Sociale Economie.
- Samoy, E. & Jacobs, M. 2010. De Vlaamse inschakelingseconomie vandaag: een verhaal van groeien en hervormen. *Over.Werk*: 20(3), 26-36.
- Spinnewyn, H. 2010. *Fragiliteit van de financiële structuur van de industrie en bepaalde niet-financiële diensten in België anno 2007*. Working Paper 05-10, Federaal Planbureau.
- Van Opstal, W., Deraedt, E. & Gijselinckx, C. 2009. Monitoring Profile Shifts and Differences among WISEs in Flanders. *Social Enterprise Journal*, 5 (3), 229-258.
- Van Opstal, W. & Pacolet, J. 2007. *Een markt voor beschutte werkplaatsen in Vlaanderen*, Leuven/Tienen: HIVA-K.U.Leuven/VLAB.